

A.

Speech

By former Prime Minister of Greece

Costas Simitis

**“Greece, the European crisis and
the future of the European Union”**

At the

SUMMIT FORUM in Peking University

15 May 2012

Ladies and gentlemen

It is a great honour for me to be the keynote speaker at this event. I accepted the invitation because Greece and China have had excellent relations for some time, co-operating with each other in the economic, commercial, scientific, technological, social and cultural sectors. Greek governments and Greek entrepreneurs have their eyes on China. Greece is already an important point for promoting Chinese products in Europe. Certainly there is much more potential for us to develop our relations. Contact between the Greece-China Business Council and the Chinese Council for Promotion of International Trade is important for this reason.

These relations are naturally part of a broader framework dictated by the rhythms and rules of globalisation. I believe that globalisation has made it necessary in recent years to better understand the opportunities that are available and their use by large countries like China and small countries like Greece, by developed and less-developed countries in every continent and corner of the planet. Only through mutual understanding and by co-operating to solve the problems that arise from new global conditions of economic growth can we avoid the shocks and devastation caused by economic crises. Crises threaten to hold the world back, trigger conflict and make our societies poorer and less secure. We must not allow this to happen. We must all leave our children a better world and we must strive for progress and prosperity.

Unfortunately, for the past two years or so, the European Union has been faced with a debt crisis, with the Greek problem at the centre of world news. I am sure that you expect to hear me speak about that.

Greece's progress is of decisive importance for the economic evolution of the European Union. That is because the debt crisis first emerged in Greece and is still causing the Union grave concern. The crucial question of what caused the crisis in Greece engrossed many economists in the Union and its organisations. The cure would be commensurate. They expressed the view that the crisis in Greece was caused exclusively by government extravagance. Its budgets were in deficit and expenditure far exceeded the permitted deficit limits. Thus they deemed that the aim of economic policy should be to impose strict budgetary discipline, both in Greece and throughout the Union. There should be no deficits. Budgets should have income equal to expenditure. Countries with deficits had to comply as fast as possible with the rules of the Union.

However, debts in Spain, Portugal and Greece did not arise solely from excessive state spending. There were other causes. The case of Spain is an example. Spain is now in crisis, even though its deficits did not exceed the permitted limit and its public debt was low, in accordance with Union rules. The cause of the crisis was the rampant growth of construction activity, the collapse of real estate prices, the inability of banks to collect money they had lent, and the state's now mandatory intervention to save the banks

and buffer the effects of the crisis. What happened in Spain was similar to what had happened in the 2007 crisis in the USA.

Thus it is important to emphasise that the principal cause of the crisis in the countries on the periphery was the difference in levels of development between the North and the South, the lower competitiveness of countries on the periphery, namely Greece, Portugal, Ireland and Spain, and their large trade deficits. It was lack of competitiveness, not the incompetent management of their rulers, that was the most serious reason for the explosion of debt in countries on the Union's periphery. The South buys high-quality, high-tech industrial products from the North. In contrast, the North buys far fewer and much cheaper goods from the South. In order to bridge that gap, countries on the periphery need to borrow more and more, thus increasing their public debt.

This development was not foreseen by the creators of the Economic and Monetary Union (EMU). They believed that the free movement of capital and the single market would ensure investment in countries on the periphery, thanks to the lower cost of labour, and that in this way the gap between them and the developed countries would gradually narrow. They failed to see that the process of convergence could not be completed within a few years, especially when the delay in development was not only due to economic causes but also to shortcomings in other areas such as administration and education, where change takes time. They also believed that excessive imports would lead banks to stop financing imports and so to a drastic reduction in imports. This theory proved to be wrong. The banks continued to finance

imports even beyond the safety limit. When banks could no longer borrow in order to lend, states were forced to borrow so as to bridge the gap in bank-supported finance for businesses. This resulted in the accumulation of massive public debt.

A new method is needed, therefore, of tackling inequalities between the developed core of the euro area and its less developed periphery. If that does not happen, there will be repeated crises in the future. One must think along similar lines about the arrangements that need to be made between different regions, unequally developed countries around the world, and different parts of the same country. Globalisation offers great opportunities but also presents many dangers, which primarily arise from unequal development. We have to take serious account of those dangers.

Coming back to the European Union, we must also observe that, as is to be expected, the countries on the periphery of the Union manifest not only lower competitiveness but also shortcomings in administration, the efficiency of services and the abilities of employees. European Union regulations are implemented but with delays and deficiencies and in a manner that is not in tune with the Union's objectives.

The slowness of public administration and institutions also gave rise to the claim that Greece, and possibly other countries on the periphery, should not have joined EMU. But EMU is not a club of advanced countries whose common interests are opposed to

those of the countries that lag behind. It is a developmental stage in the Union whose purpose is to facilitate economic co-operation among its members, to create relationships that strengthen the common endeavour to grow, to achieve gradual convergence of economies and to better exploit the opportunities presented by shared objectives and the abolition of borders. Since it is a joint plan for progress, its design should include both the powerful with their strengths and the less powerful with their weaknesses. It must take into account the inequalities and the fact that the developed countries not only bear burdens but also gain significant benefits, thanks to their financial services and exports.

The political, economic and social web created by what has so far been a shared journey is an enormous investment in ideas, capital and labour that none of the members can ignore or sacrifice without tremendous cost to themselves. A split in EMU would have incalculable repercussions. It would be extremely negative, even for those who may believe that EMU does not fully guarantee their interests. All the countries would see their political standing and economic potential greatly diminished.

Solidarity is a political term that does not have wide appeal, whether it refers to some countries in Europe or to broader regions of the planet. Many believe that it implies an obligation to support others who do not fulfill their obligations, that it entails a one-sided commitment. But circumstances mandate co-operation and mutual support in Europe. Their extent is not defined only by legal documents but also by the circumstances, the relations that

have been formed and the dangers that arise. In a group where there is ongoing, useful interaction among the members, the strong have as much interest as the weak in maintaining and strengthening it.

When EMU was founded, many observers in Great Britain and the United States of America believed that the venture was doomed to failure. They claimed that a currency union presupposes a political union so there is a central authority to make the necessary decisions. Its lack would lead the union to impasses.

What transpired confirmed only some of those predictions. In the early years, EMU worked well for all its members: the countries on the periphery converged with the developed countries, thanks to higher growth rates and lower lending rates. The crisis that began in 2007 showed that this progress was fragile. It was not based on a specific plan that had been accepted by the members, but on a policy that valued above all the free operation of the market and the automatic correction of any imbalances that arose. The policy did not make provision for dealing with negative phenomena in the Union such as the accumulation of wealth in the North, the ballooning deficits and inability of the countries in the South to meet their obligations. The recession, public debt, government deficits and the difficulties of the banks thus assumed worrying dimensions. The automatic stabilisers of the market, on which governments relied to control the crisis, did not function.

Only at the end of 2009 did EMU become aware that differing levels of competitiveness in the Union, the excessive

indebtedness of countries on the periphery and the financial crisis in the markets were leading to a debt crisis and the danger that some countries might default, with immediate negative effects on the banks. The occasion was the turn of events in Greece. It took some five months for the European Union to come up with a rescue plan for Greece in the spring of 2010 and to institute the temporary European Financial Stability Facility (EFSF) with a lending capacity of 440 billion euros to help other EMU members.

Despite the delays in decision-making, this development was a decisive step in a new direction by comparison with the doubts and hesitations of the past. The Treaty by which the euro area was founded stipulates that EMU member states are not obliged to support a state that cannot meet its obligations and that each state must deal with any difficulties on its own. It was on this basis that the countries in the Union initially refused to help Greece. Eventually, however, the view prevailed that EMU members have common aspirations and shared interests and must act together to deal with dangers. It was accepted, despite strong opposition from public opinion in many states, that the fate of one member state can affect the fate of other members and that this demands ongoing co-ordination and concerted action.

At the beginning of 2010, Greece could not borrow any more money from the banks, nor did it have reserves to cover government spending. The agreement that EMU made in 2010 to lend Greece 109-billion euros to Greece, not only imposed economic conditions but also committed Greece to a series of economic policies. In essence, Greece was obliged to comply with

the recommendations of its creditors and to aim at rapidly reducing the deficit as well as paying off the loan. This agreement, known as the Memorandum, actually made matters worse. Its main point was the demand that Greece slash its deficit within three years. In order to succeed, the annual cutback in spending would have to be greater than that which countries with much better prospects of recovery than Greece could have accomplished. The conditions were unrealistic. The outcome was that, in order to achieve this deficit reduction, Greece underwent an unprecedented recession in 2009-2012 that was much higher than the Memorandum had calculated. The Memorandum predicted a recession of around -8% for the four-year period of 2009-2012. The recession at the end of 2012 will be around -17%. The Memorandum's optimistic predictions of rapid growth, surpluses that would pay off the debts by 2012, and borrowing from international markets in 2012 all proved completely incorrect. Investments dried up, unemployment shot up to unprecedented levels and a large segment of the population was plunged into poverty.

Protests assumed unheard-of dimensions, resulting in a political crisis, constant strikes and the refusal of the state mechanism to co-operate on implementing policy. The view that Greece should leave the euro area began to gain ground in Greece, a country where few had previously queried the point of its participation in the Union.

The unattainable goals of the loan to Greece fuelled populism, extreme stances and the universal rejection of the stabilisation policy. They thwart precisely what must be achieved. The Greek

case exemplifies how using austerity to rectify an economy is a wager that can be won only when there is proper planning. If it is implemented without foresight and moderation the wager is lost and resounding failure ensues.

In October 2011, having observed the failure of the programme, the euro area decided on substantial measures to restructure Greece's debt, the principal measure being to cut Greece's debts to banks by 53%, following agreement with the banks. There would be a new loan of 130 billion euros, loan repayment extensions and a drastic reduction in interest rates. These decisions gave Greece considerable assistance, but they were tied to harsh conditions on reducing state expenditure, raising taxes and lowering wages. The agreement between Greece and the euro area was signed in March. By early March, the agreement between Greece and the banks that had lent it money had already been signed. At an estimated 100 billion euros, it was the biggest write-off of government debt anywhere in the world. Greece has now created the conditions for getting its economy back on track, but it will take years of work and strict implementation of the programme that was agreed on with the euro area. Even now, in the favourable conditions that have been created, public debt remains very high. Unless there is rapid growth, Greece will encounter difficulties once again.

In early March, the members of the European Union, with only two exceptions, agreed on a fiscal compact. Its main objective is to establish rules of fiscal discipline throughout the Union. It was deemed to be a major step towards economic governance of the

Union. But the fiscal compact concerns only one aspect of economic policy. It does not concern issues such as development and lower levels of competitiveness in peripheral countries. For this reason the solution is imperfect. Further effort is needed in the future for EMU member states to agree on a fully-fledged economic policy.

Overcoming the problem of competitiveness presupposes that the developed countries of the North, in particular Germany, will facilitate the exports of countries on the periphery. One way of achieving this is for them to aim for higher than average inflation while the peripheral countries aim for the opposite, keeping their costs low so as to ensure they are competitive. This solution has encountered strenuous opposition in Germany. Another way out is to boost investment in improving the productive structure. Investing in real estate used to be a common practice. The outcome in countries on the periphery was that prices shot up to unrealistic levels then fell just as dramatically when the speculation game became unprofitable. The bubble burst, resulting in crisis. Development programmes are another essential element for the countries of the South. This matter has been repeatedly raised in European Union bodies. But so far decisions have been confined to directives for the implementation of programmes for development in the South which already exist but are lagging behind. There is a need for more, such as a joint programme for producing wind power in the Mediterranean.

The vagueness and piecemeal solutions show that the Union has not yet hammered out an overall approach to problems. A plan for

the future is needed too, one that will enable EMU to act faster and more decisively, and to make use of ways and means which are necessary but which it does not currently have at its disposal. Differing levels of competitiveness, administrative ability and education are not removed by handing out money right and left to settle debts, finance bonds and re-capitalise banks. The protagonists of the euro area do not want to tackle the problems of development because that would entail taking a step towards much closer co-operation. But they are not yet ready, ideologically, politically or technically, for that step. We observe, however, that while references to the need for economic governance at the European level were a rarity in early 2009, gradually, with the measures the union has starting taking to deal with the financial crisis, the term economic governance is being used more and more frequently. The term was attractive because it indicated that EMU members are relinquishing the view that there is no need to intervene in the economy and they becoming committed to taking the necessary initiatives to deal with the crisis. It has remained vague, however.

Documents from European Union organisations use the term 'economic governance' to describe matters related mainly to fiscal regulations and the fulfilment of member states' fiscal obligations. It does not describe a command structure, the powers and aims of governance. It does not mention a plan for managing the economic affairs of the Union. The documents imply that such a plan exists but they avoid defining it. They continually emphasise the need for co-operation and joint effort to combat the crisis. But the measures taken are in the form of urgent, one-off

interventions. The initial loan to Greece took the form of a loan by each member state to Greece, in order not to contravene the Treaty. Portugal and Ireland were supported by the Union's temporary stability mechanism (EFSF). A permanent Union mechanism (ESM) was later created to replace the temporary one. The decisions on how much capital these mechanisms would have at their disposal changed repeatedly.

In my opinion, economic governance is not and cannot be confined to fragmentary measures for any problem that arises. Its creation requires both the political will for a new structure of governance that will complement and /or modify existing structures, as well as a long-term overall view of applicable policy. The present system of working out and implementing policy is based on slow-moving agencies and is unsuitable because it requires the agreement of all member states in order to take decisions. This leads to delays and short-term responses.

In the USA and the German Federation, funds can be transferred by the central authority to federal states where growth is sluggish. This solution has also been proposed for the EU but it would cost around 200 billion euros a year. That is an extremely large sum. It would entail changes to taxation in member states and an increase in the Union's revenue. But the greatest risk is of the transferred funds not being used correctly by the countries on the periphery. That would make a permanent feature of the gulf between the North that produces and the South that consumes, as has happened in Italy. The solution of a new federal organisation with transfers of funds is not acceptable to most countries in the

Union. They consider the existing system of assisting the poorer regions with structural programmes and special subsidies to be less costly and more effective.

Although the public, for their part, may want economic integration to proceed, they do not accept a paramount economic authority that could decide on matters concerning their country and ignore the view of its government or parliament. They do not understand that the globalisation of economic transactions necessitates new forms of co-operation for nation states and an enhanced role for the supranational organisations that they create.

The economy is what links the countries in the Union. When some countries integrate their economic policy and others do not, the former become the core of the Union and their actions define it.

What is important, however, is to find long-term solutions to problems, to seek responses that will benefit all the member states and to recognise the inevitable limitations on national sovereignty that globalisation entails. If the aim is effective Union policy and not new divisions of responsibilities among member states and community organisations, the formats will be found that are needed in order to transform the political will for concerted effort into action. Solutions will arise from the necessary dialogue both in the European Parliament and among member states.

Many commentators on recent developments in the EU have already mentioned such an approach. Despite differences in their reasoning, they agree that finding a way out of the crisis demands

'a retreat forward', namely in the direction of economic governance and political integration. This is the aim that I believe must be sought, with seriousness and persistence. The Greek problem was not an accident in the Union's progress. It was not a deviation that upset a well-planned venture. It was the catalyst that highlighted the weakness of the present economic management and its need for redefinition. I am certain that the European Union will continue to advance, slowly but surely, towards gradual integration. This advance will enable it to be a more effective presence on the global stage and contribute to more extensive co-operation with other countries around the world for greater shared prosperity.

Greece, the European crisis and the future of the European Union

Κυρίες και Κύριοι,

Θέλω πριν απ' όλα να ευχαριστήσω τους διοργανωτές για την ευκαιρία που μου δίνουν να μιλήσω στην τόσο σημαντική αποψινή σας εκδήλωση. Ευχαριστώ και όλους εσάς που είστε εδώ παρόντες. Δεδομένου ότι η συνεργασία της Ελλάδας με την Κίνα ολοένα διευρύνεται όχι μόνο στον οικονομικό και εμπορικό αλλά και στον επιστημονικό και πολιτιστικό τομέα, αξίζει να εμβαθύνουμε το κοινό προβληματισμό μας.

Η Ελλάδα αποτελεί ήδη έναν σημαντικό σταθμό προώθησης των κινεζικών προϊόντων στη Ευρώπη. Σίγουρα υπάρχουν και πολλές άλλες δυνατότητες να αναπτύξουμε τις σχέσεις μας. Η επαφή μεταξύ του Επιχειρηματικού Συμβουλίου Ελλάδος-Κίνας και του Κινεζικού Συμβουλίου Προώθησης Διεθνούς Εμπορίου είναι γι' αυτό σημαντική.

Το πλαίσιο και οι ρυθμοί της παγκοσμιοποίησης μας επιβάλλουν βέβαια τους δικούς τους κανόνες, πολύ σκληρούς και ανταγωνιστικούς.

Αλλά η παγκοσμιοποίηση καθιστά τα τελευταία χρόνια επιτακτική επίσης την καλύτερη κατανόηση των δυνατοτήτων που προσφέρονται και την αξιοποίησή τους από όλους: τις μεγάλες χώρες όπως η Κίνα και τις μικρές όπως η Ελλάδα, τις πιο ανεπτυγμένες και τις λιγότερο ανεπτυγμένες, σε όποια ήπειρο ή

γωνιά του πλανήτη κι αν βρίσκονται. Μόνο μέσα από την αμοιβαία κατανόηση και τη συνεργασία για την επίλυση των προβλημάτων που παρουσιάζονται εξαιτίας των νέων παγκόσμιων συνθηκών της οικονομικής ανάπτυξης θα μπορέσουμε να αποφύγουμε τους κραδασμούς και τις καταστροφές που προκαλούν οι οικονομικές κρίσεις. Οι κρίσεις απειλούν να γυρίσουν τον κόσμο πίσω, να προκαλέσουν συρράξεις, να κάνουν τις κοινωνίες μας πιο φτωχές και ανασφαλείς. Δεν θα πρέπει να επιτρέψουμε να συμβεί αυτό. Έχουμε την υποχρέωση ως πολίτικοί να είμαστε προνοητικοί και να εργαζόμαστε για την ευημερία και την πρόοδο των χωρών μας συστηματικά και μακροπρόθεσμα.

Δυστυχώς, τα δύο περίπου τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει σοβαρή κρίση χρέους και το «ελληνικό πρόβλημα» έχει λάβει αινιγματικές διαστάσεις. Αλλά πώς μπορεί μια μικρή χώρα και μια τόσο μικρή οικονομία όπως η ελληνική να προκαλεί τόσο μεγάλη αναστάτωση όχι μόνο στις ευρωπαϊκές αλλά και στις διεθνείς αγορές; Θα προσπαθήσω να απαντήσω σ' αυτό.

Η πορεία της Ελλάδας έχει καθοριστική σημασία για την οικονομική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τούτο γιατί η κρίση χρέους εκδηλώθηκε πρώτα στην Ελλάδα και προκαλεί ακόμη στην Ένωση μια συνεχή ανησυχία. Αλλά σε ποια αιτία οφειλόταν η κρίση στην Ελλάδα. Η απάντηση είναι καθοριστική και για τη θεραπεία. Κατά την άποψη που υποστηρίχθηκε στα όργανα της Ένωσης η κρίση στην Ελλάδα προήλθε αποκλειστικά από υπερβολικές σπατάλες του κράτους. Οι προϋπολογισμοί της ήταν ελλειμματικοί και τα έξοδα υπερέβαιναν κατά πολύ το όριο του επιτρεπτού ελλείμματος. Γι' αυτό και θεώρησαν ότι τόσο στην

περίπτωση της Ελλάδας όσο και για το σύνολο της Ένωσης η επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η επιβολή αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας. Δεν θα πρέπει να υπάρχουν ελλείμματα. Οι προϋπολογισμοί πρέπει να έχουν τόσα έσοδα όσο και έξοδα. Οι χώρες με ελλείμματα θα πρέπει να συμμορφωθούν το ταχύτερο με τους κανόνες της Ένωσης.

Αλλά τα χρέη στην Ισπανία, στην Πορτογαλία προέκυψαν μόνο από υπερβολικές κρατικές σπατάλες; Σίγουρα όχι, έχουν και άλλες αιτίες. Παράδειγμα αποτελεί η ισπανική περίπτωση. Η Ισπανία βρίσκεται σήμερα σε κρίση, αν και δεν παρουσίαζε ελλείμματα ανώτερα του επιτρεπτού ορίου και είχε χαμηλό δημόσιο χρέος σύμφωνα με τους κανόνες της Ένωσης. Αιτία της κρίσης ήταν η αλόγιστη ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας, η κατάρρευση των τιμών των ακινήτων, η αδυναμία των τραπεζών να εισπράξουν τα δάνεια που είχαν χορηγήσει και η υποχρεωτική πια παρέμβαση της πολιτείας για να σώσει τις τράπεζες και να περιορίσει τις επιπτώσεις της κρίσης. Συνέβη στην Ισπανία κάτι ανάλογο όπως στις ΗΠΑ στην κρίση του 2007.

Συνεπώς, έχουμε βάσιμους λόγους να υποστηρίξουμε ότι ο κύριος λόγος της κρίσης στις περιφερειακές χώρες ήταν η διαφορά επιπέδων ανάπτυξης μεταξύ Βορρά και Νότου, η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των περιφερειακών χωρών δηλαδή της Ελλάδος, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Ισπανίας και τα μεγάλα ελλείμματα στο ισοζύγιο των συναλλαγών τους με το εξωτερικό. Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας ήταν ο σοβαρότερος λόγος για την έξαρση του χρέους στις χώρες της περιφέρειας της Ένωσης και όχι η διαχειριστική ανικανότητα των διοικούντων της.

Ο Νότος αγοράζει από το Βορρά βιομηχανικά προϊόντα υψηλής ποιότητας και τεχνολογίας. Ο Βορράς αντίθετα αγοράζει από το Νότο πολύ λιγότερα και φτηνότερα αγαθά. Για να καλύψουν το έλλειμμα αυτό οι περιφερειακές χώρες είναι υποχρεωμένες να δανείζονται όλο και περισσότερο. Το αποτέλεσμα είναι η αύξηση του δημοσίου χρέους τους. Αλλά αυτό είναι κάτι που πρέπει να φροντίσουν και οι δύο πλευρές να λύσουν σκεπτόμενες το αμοιβαίο συμφέρον τους. Ο παράγοντας της πολιτικής αξιολόγησης του προβλήματος είναι στο σημείο αυτό καθοριστικός διότι η εξέλιξη αυτή δεν είχε προβλεφθεί από τους δημιουργούς της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Πίστευαν, ότι η ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων και η ενιαία αγορά θα διασφάλιζαν χάρη στο χαμηλότερο εργατικό κόστος επενδύσεις στις περιφερειακές χώρες και έτσι η απόσταση από τις αναπτυγμένες θα μειωνόταν βαθμιαία. Παράβλεψαν ότι η διαδικασία σύγκλισης δεν μπορεί να ολοκληρωθεί σε λίγα χρόνια, ιδίως διότι η καθυστέρηση της ανάπτυξης δεν οφείλεται μόνο σε οικονομικά αίτια, αλλά και σε υστερήσεις σε άλλους τομείς όπως της διοίκησης και της παιδείας όπου οι αλλαγές απαιτούν χρόνο. Πίστευαν επίσης ότι οι υπερβολικές εισαγωγές θα οδηγούσαν σε παύση χρηματοδότησης των εισαγωγών από τις τράπεζες και έτσι στη δραστική μείωση των εισαγωγών. Το θεωρητικό αυτό σχήμα δεν επαληθεύτηκε. Οι τράπεζες συνέχισαν να χρηματοδοτούν ακόμη και όταν ξεπεράστηκαν τα όρια ασφάλειας για τη χρηματοδότηση των εισαγωγών. Όταν οι τράπεζες δεν μπορούσαν πια να δανείζονται για να δανείσουν, τα κράτη αναγκάστηκαν να δανειστούν για να καλύψουν το κενό στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων με στήριξη των τραπεζών.

Αποτέλεσμα ήταν η συσσώρευση ενός τεράστιου δημοσίου χρέους που δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο.

Κατά τη γνώμη μου είναι απαραίτητη η διαμόρφωση ενός νέου τρόπου αντιμετώπισης των ανισοτήτων μεταξύ του ανεπτυγμένου κεντρικού πυρήνα της ευρωζώνης και της λιγότερο ανεπτυγμένης περιφέρειάς της. Αν αυτό δεν συμβεί τότε θα υπάρξουν και στο μέλλον επαναλαμβανόμενες κρίσεις.

Αυτή η αντίληψη ισχύει γενικότερα σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο. Με ανάλογο τρόπο θα πρέπει να σκεφθεί κανείς τις ρυθμίσεις που πρέπει να εγκαθιδρυθούν ανάμεσα σε διαφορετικές περιοχές και άνισα ανεπτυγμένες χώρες σε όλο τον πλανήτη ή διαφορετικές περιφέρειες της ίδιας χώρας. Η παγκοσμιοποίηση δίνει μεγάλες ευκαιρίες αλλά παρουσιάζει και πολλούς κινδύνους που προέρχονται κυρίως από την άνιση ανάπτυξη. Αυτούς τους κινδύνους οφείλουμε να τους λαμβάνουμε υπόψη σοβαρά.

Ξαναγυρνώντας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει επίσης να παρατηρήσουμε ότι, όπως είναι αναμενόμενο, οι χώρες της περιφέρειας της Ένωσης παρουσιάζουν εκτός της μειωμένης ανταγωνιστικότητας και υστερήσεις στην οργάνωση της διοίκησης, την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών τους, τις γνώσεις και ικανότητες των υπαλλήλων τους. Οι ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζονται, αλλά με καθυστερήσεις, με ατέλειες και με τρόπο που δεν συμπίπτει με τις επιδιώξεις της Ένωσης.

Η υστέρηση στη λειτουργία θεσμών έδωσε αφορμή στον ισχυρισμό, ότι η Ελλάδα αλλά ίσως και άλλες περιφερειακές χώρες

δεν θα έπρεπε να είχαν γίνει μέλη της ΟΝΕ. Η ΟΝΕ δεν είναι όμως μια παρέα προηγμένων χωρών που έχουν κοινά συμφέροντα αντίθετα προς εκείνα των χωρών που υστερούν. Είναι ένα εξελικτικό στάδιο της Ένωσης, ώστε να διευκολυνθεί η οικονομική συνεργασία των μελών της, να δημιουργηθούν σχέσεις οι οποίες θα ενδυναμώνουν την κοινή προσπάθεια ανάπτυξης, να επιτευχθεί βαθμιαία σύγκλιση των οικονομιών και καλύτερη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που παρέχουν η κατάργηση των συνόρων και οι κοινές επιδιώξεις. Είναι κοινό σχέδιο προόδου. Οφείλει να εντάσσει λοιπόν στο σχεδιασμό τόσο τους πιο ισχυρούς με τις δυνατότητές τους όσο και τους πιο αδύνατους με τις αδυναμίες τους. Να λαμβάνει υπόψη του τις ανισότητες και να αποτιμά το γεγονός ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν επιβαρύνονται μόνο αλλά αποκομίζουν και σημαντικά κέρδη χάρη στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες τους και τις εξαγωγές τους.

Το πλέγμα πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό που έχει δημιουργηθεί από τη μέχρι τώρα κοινή πορεία αποτελεί μια τεράστια επένδυση σε ιδέες, κεφάλαια και εργασία που κανένα από τα μέλη δεν είναι σε θέση να αγνοήσει και να θυσιάσει χωρίς τεράστιο κόστος για το ίδιο. Τα αποτελέσματα μιας διάσπασης της ΟΝΕ δεν μπορούν να υπολογιστούν. Θα ήταν εξαιρετικά αρνητικά ακόμη και για κείνους που ίσως θεωρούν ότι η ΟΝΕ δεν εγγυάται πλήρως τα οικονομικά τους συμφέροντα. Όλες οι χώρες θα υποβαθμίζονταν κατά πολύ τόσο όσον αφορά την πολιτική τους απήχηση όσο και τις οικονομικές τους δυνατότητες.

Η αλληλεγγύη είναι ένας πολιτικός όρος που δεν είναι αρεστός σε πολλούς, είτε αφορά ορισμένες χώρες της Ένωσης είτε αφορά

ευρύτερες περιοχές του πλανήτη. Τη θέση της έχει πάρει ο ακραίος ανταγωνισμός και όσοι δεν τον επιτυγχάνουν θεωρούνται χαμένοι. Όμως καθετί ακραίο αποδεικνύεται τελικά επικίνδυνο διότι μπορεί να οδηγήσει σε απρόβλεπτες αλυσιδωτές αντιδράσεις. Η Ευρώπη επένδυσε καταστατικά στην αμοιβαία σύμπραξη και συμπαράσταση που καθορίστηκε όχι μόνο από τα νομικά κείμενα αλλά και από τις συνθήκες, τα προγράμματα, τις καλές σχέσεις ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Το πολιτικό δόγμα που επικράτησε για δεκαετίες ήταν ότι σε ένα σύνολο όπου υπάρχουν συνεχείς και χρήσιμες αλληλοεπιδράσεις ανάμεσα στα μέλη του τόσο ο ισχυρότερος όσο και ο ασθενέστερος έχουν συμφέρον για τη διατήρηση και την ενίσχυσή του.

Όταν ιδρύθηκε η ΟΝΕ πολλοί παρατηρητές στη Μ. Βρετανία και στις ΗΠΑ θεώρησαν ότι το εγχείρημα είναι καταδικασμένο σε αποτυχία. Υποστήριξαν ότι μια νομισματική ένωση προϋποθέτει μια πολιτική ενοποίηση, ώστε να υπάρχει μια κεντρική εξουσία που θα παίρνει τις απαραίτητες αποφάσεις. Η έλλειψή της θα οδηγήσει την Ένωση σε αδιέξοδα.

Η εξέλιξη επιβεβαίωσε μόνο μερικά τις προβλέψεις αυτές. Η ΟΝΕ λειτούργησε θετικά για όλα τα μέλη της τα πρώτα χρόνια, οι χώρες της περιφέρειας χάρη σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, και μειωμένο κόστος δανεισμού τους συνέκλιναν προς τις ανεπτυγμένες χώρες. Ήταν μια περίοδος κατά την οποία όλοι κέρδιζαν από αυτή τη διαδικασία. Αλλά η κρίση που άρχισε το 2007 έδειξε ότι η πρόοδος αυτή ήταν εύθραυστη. Δεν βασιζόταν σε ένα συγκεκριμένο αποδεκτό από τα μέλη σχέδιο, αλλά σε μια πολιτική που έδινε πρωτεύουσα σημασία στην ελεύθερη

λειτουργία της αγοράς και στην αυτόματη αποκατάσταση των ανισορροπιών που προκύπτουν. Η πολιτική δεν πρόβλεπε την αντιμετώπιση αρνητικών φαινομένων στην Ένωση, όπως ήταν η συγκέντρωση του πλούτου στο Βορρά, η μεγέθυνση των ελλειμμάτων και η αδυναμία των χωρών του Νότου να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Η ύφεση, το δημόσιο χρέος, τα κυβερνητικά ελλείμματα, οι δυσκολίες των τραπεζών πήραν ως εκ τούτου ανησυχητικές διαστάσεις. Οι αυτόματοι σταθεροποιητές της αγοράς, στους οποίους οι κυβερνήσεις στηρίζονταν για να ελέγξουν την κρίση, δεν λειτούργησαν.

Μόλις στα τέλη του 2009 η ΟΝΕ άρχισε να συνειδητοποιεί ότι οι διαφορές της ανταγωνιστικότητας στην Ένωση, η υπερχρέωση των περιφερειακών χωρών και η ανασφάλεια που είχε προκληθεί από τη χρηματοπιστωτική κρίση στις αγορές οδηγούσαν σε κρίση χρέους, σε κίνδυνο στάσης πληρωμών ορισμένων χωρών με άμεσα αρνητικά αποτελέσματα για τις τράπεζες. Αφορμή ήταν η εξέλιξη στην Ελλάδα. Χρειάστηκαν πέντε περίπου μήνες για να εκπονηθεί την άνοιξη του 2010 ένα σχέδιο διάσωσης για την Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και να θεσμοθετηθεί ο προσωρινός Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) με κεφάλαιο 440 δις ευρώ, που θα συμπαραστεκόταν σε άλλα μέλη της ΟΝΕ.

Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε, παρά τις καθυστερήσεις στη λήψη των αποφάσεων, ένα αποφασιστικό βήμα σε μια νέα κατεύθυνση σε σύγκριση με το παρελθόν των αμφιβολιών και δισταγμών. Η Συνθήκη, με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωζώνη ορίζει ότι τα κράτη μέλη της ΟΝΕ δεν είναι υποχρεωμένα να συμπαρίστανται σε

κράτος που δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του και ότι κάθε κράτος μέλος θα πρέπει μόνο του να αντιμετωπίζει τις όποιες δυσκολίες. Με βάση αυτό τον όρο οι χώρες της Ένωσης αρνήθηκαν αρχικά να βοηθήσουν την Ελλάδα. Η αντίληψη όμως ότι τα μέλη της ΟΝΕ έχουν κοινές επιδιώξεις, κοινά συμφέροντα και πρέπει να αντιμετωπίζουν από κοινού τους κινδύνους τελικά επικράτησε. Έγινε αποδεκτό, παρά τις ισχυρές αντιρρήσεις που υπάρχουν στην κοινή γνώμη πολλών κρατών, ότι η τύχη του ενός κράτους μέλους μπορεί να επηρεάσει τις τύχες των άλλων μελών και γι' αυτό απαιτείται μόνιμος συντονισμός και κοινές δράσεις.

Η Ελλάδα στις αρχές του 2010 δεν μπορούσε πια να δανεισθεί χρήματα από τις τράπεζες, δεν είχε ούτε και αποθέματα για να καλύψει τις κρατικές δαπάνες. Η συμφωνία μεταξύ της ΟΝΕ και της Ελλάδας το 2010 για να της χορηγηθεί ένα δάνειο, ύψους 109 δις περιείχε πέρα από τους οικονομικούς όρους και σειρά δεσμεύσεων της οικονομικής πολιτικής της Ελλάδος. Ουσιαστικά η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις των δανειστών της και να επιδιώξει την ταχύτητα μείωση των ελλειμμάτων όσο και της εξόφλησης του δανείου. Η συμφωνία αυτή γνωστή ως Μνημόνιο, λειτούργησε με τρόπο που επιδείνωσε την κατάσταση. Το κύριο χαρακτηριστικό της ήταν ότι απαιτούσε από την Ελλάδα να περιορίσει το έλλειμμά της δραστικά σε τρία χρόνια. Για να επιτευχθεί αυτό το αποτέλεσμα η ετήσια περικοπή των δαπανών θα έπρεπε να φτάσει ένα ποσοστό υψηλότερο εκείνου που θα μπορούσαν να επιτύχουν ακόμη και χώρες με πολύ καλύτερες προϋποθέσεις ανάκαμψης απ' ό,τι η Ελλάδα. Οι όροι ήταν εξωπραγματικοί. Το αποτέλεσμα ήταν η Ελλάδα να επιτύχει μεν περιορισμό του ελλείμματος, να γνωρίσει

όμως μια πρωτόγνωρη ύφεση για τα χρόνια 2009-2012 πολύ υψηλότερη εκείνης που υπολόγιζε το Μνημόνιο. Το Μνημόνιο προέβλεπε για την τετραετία 2009-2012 ύφεση ύψους περίπου -8%. Η ύφεση θα κυμαίνεται στο τέλος του 2012 στο -17% περίπου. Οι αισιόδοξες προβλέψεις του Μνημονίου για ανάπτυξη σε σύντομο χρόνο, για πλεονάσματα με τα οποία θα εξοφλούντο τα χρέη ήδη από το 2012, και για δανεισμό από τις διεθνείς αγορές από το 2012 αποδείχθηκαν τελείως λανθασμένες. Οι επενδύσεις σταμάτησαν, η ανεργία αυξήθηκε σε πρωτόγνωρα επίπεδα και ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού βρέθηκε σε κατάσταση φτώχειας.

Οι διαμαρτυρίες πήραν πρωτοφανείς διαστάσεις με αποτέλεσμα την πολιτική κρίση, τις συνεχείς απεργίες και την άρνηση του κρατικού μηχανισμού να συνεργασθεί στην εφαρμογή της πολιτικής. Η άποψη ότι η Ελλάδα πρέπει να φύγει από την Ευρωζώνη άρχισε να κερδίζει έδαφος στην Ελλάδα, μια χώρα στην οποία μέχρι τότε ελάχιστοι αμφισβητούσαν τη σκοπιμότητα της συμμετοχής της στην Ένωση.

Οι ανέφικτοι στόχοι του δανείου προς την Ελλάδα τροφοδότησαν το λαϊκισμό, τις ακραίες στάσεις και την καθολική άρνηση της σταθεροποιητικής πολιτικής. Ματαιώνουν αυτό ακριβώς που πρέπει να επιτευχθεί. Η ελληνική περίπτωση είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα ότι η λιτότητα (austerity) ως μέσο επανόρθωσης μιας οικονομίας αποτελεί ένα στοίχημα που κερδίζεται μόνο αν υπάρχει σωστός σχεδιασμός. Αν εφαρμοσθεί χωρίς προνοητικότητα και μέτρο το στοίχημα χάνεται, η αποτυχία είναι παταγώδης.

Τον Οκτώβριο του 2011 η Ευρωζώνη διαπιστώνοντας την αποτυχία του προγράμματος αποφάσισε να αναδιαρθρώσει το χρέος της Ελλάδος με σημαντικά μέτρα: Το κυριότερο ήταν η μείωση των οφειλών της Ελλάδος προς τις τράπεζες κατά 53% μετά από συμφωνία με τις τράπεζες. Την χορήγηση ενός νέου δανείου 130 δις ευρώ. Την παράταση του χρόνου εξόφλησης των οφειλών και την δραστική μείωση των επιτοκίων. Οι αποφάσεις αυτές αποτέλεσαν μια σημαντική βοήθεια προς την Ελλάδα. Συνδέονταν όμως και με σκληρούς όρους για τη μείωση των δαπανών του κράτους, την αύξηση της φορολογίας, τη μείωση των μισθών. Τον Μάρτιο υπεγράφη η σχετική συμφωνία μετά της Ελλάδος και της Ευρωζώνης. Αρχές Μαρτίου είχε ήδη υπογραφεί η συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και των τραπεζών που την είχαν δανείσει. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη διαγραφή κρατικού χρέους που είχε πραγματοποιηθεί ποτέ στον κόσμο. Υπολογίζεται ότι ξεπέρασε τα 100 δις. Η Ελλάδα έχει δημιουργήσει τώρα συνθήκες για να επανέλθει η οικονομία της σε μια ομαλή πορεία. Χρειάζονται όμως αρκετά χρόνια δουλειάς και πιστής εφαρμογής του προγράμματος που έχει συμφωνηθεί με την Ευρωζώνη. Ακόμη και σήμερα με τις ευνοϊκές συνθήκες που δημιουργήθηκαν το δημόσιο χρέος παραμένει σε ένα πολύ υψηλό επίπεδο. Αν δεν υπάρξει γρήγορα ανάπτυξη η Ελλάδα θα συναντήσει και πάλι δυσκολίες.

Στις αρχές Μαρτίου τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με δύο μόνο εξαιρέσεις συμφώνησαν σ' ένα δημοσιονομικό σύμφωνο (fiscal compact). Κεντρική του επιδίωξη είναι η καθιέρωση κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας σε όλη την Ένωση. Θεωρήθηκε ως ένα μεγάλο βήμα προς την οικονομική διακυβέρνηση της Ένωσης.

Το δημοσιονομικό σύμφωνο αναφέρεται όμως μόνο σε μια πλευρά της οικονομικής πολιτικής. Θέματα όπως η ανάπτυξη και η μειωμένη ανταγωνιστικότητα των περιφερειακών χωρών δεν θίγονται. Η λύση που δόθηκε είναι γι' αυτό ατελής. Θα χρειασθούν μελλοντικά και άλλες προσπάθειες για να συμφωνήσουν τα κράτη μέλη της ΟΝΕ σε μια ολοκληρωμένη οικονομική πολιτική.

Η υπέρβαση του προβλήματος της ανταγωνιστικότητας προϋποθέτει ότι οι αναπτυγμένες χώρες του Βορρά και ιδίως η Γερμανία θα διευκολύνουν τις εξαγωγές των περιφερειακών χωρών. Ένα μέσο για να το επιτύχουν είναι να επιδιώξουν έναν ρυθμό πληθωρισμού ανώτερο εκείνου του μέσου όρου ενώ ταυτόχρονα οι περιφερειακές χώρες θα πρέπει να προσπαθούν για το αντίθετο, να συγκρατούν τα κόστη τους σε χαμηλά επίπεδα που θα εξασφαλίζουν ανταγωνιστικότητα. Η λύση αυτή συναντά την έντονη αντίδραση της Γερμανίας. Άλλη διέξοδος είναι η ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων που βελτιώνουν την παραγωγική δομή. Μια συνηθισμένη πρακτική ήταν άλλοτε οι επενδύσεις σε ακίνητα. Το αποτέλεσμα στις περιφερειακές χώρες ήταν η κατακόρυφη αύξηση των τιμών σε μη πραγματικά επίπεδα και μετά η κάθετη πτώση τους, όταν τα κερδοσκοπικά παιχνίδια δεν απέδιδαν πια. Η φύσκα κατέρρευσε και το αποτέλεσμα ήταν η κρίση. Απαραίτητο στοιχείο επίσης για τις χώρες του Νότου είναι αναπτυξιακά προγράμματα. Το θέμα αυτό έχει επανειλημμένα αναφερθεί στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως μέχρι στιγμής οι αποφάσεις περιορίστηκαν σε εντολές για την εφαρμογή προγραμμάτων που ήδη υπάρχουν για την ανάπτυξη του Νότου και καθυστερούν. Θα έπρεπε να υπάρξει κάτι επί πλέον, όπως

ένα κοινό πρόγραμμα για την παραγωγή αιολικής ενέργειας στη Μεσόγειο, το οποίο μάλιστα θα συνδύαζε τις απαιτήσεις της οικολογικής συμπεριφοράς με την οικονομική ανάπτυξη.

Παρόμοια σχέδια που είναι στραμμένα προς το μέλλον, αποτελούν για την ΟΝΕ μια πρόκληση να αποφασίζει πιο γρήγορα, πιο αποφασιστικά και να αξιοποιεί μέσα και δυνατότητες που αν και αναγκαίες δεν διαθέτει σήμερα. Η διαφορά των επιπέδων ανταγωνιστικότητας, διοικητικής ικανότητας ή παιδείας δεν αίρεται εάν δοθούν τώρα χρήματα σε κάθε κατεύθυνση ώστε να εξοφληθούν χρέη, να χορηγηθούν εγγυήσεις ή να ανακεφαλαιωθούν οι τράπεζες. Οι πρωταγωνιστές της Ευρωζώνης δεν θέλουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα της ανάπτυξης γιατί αυτό θα απαιτούσε ένα βήμα προς μια πολύ στενότερη συνεργασία. Δεν είναι όμως ακόμη ούτε ιδεολογικά ούτε πολιτικά ούτε τεχνικά έτοιμοι για το βήμα αυτό. Ωστόσο, παρατηρούμε ότι ενώ οι αναφορές για την ανάγκη μιας οικονομικής διακυβέρνησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο στις αρχές του 2009 αποτελούσαν εξαίρεση, βαθμιαία, με τα μέτρα που η Ένωση άρχισε να παίρνει για την αντιμετώπιση της χρηματοοικονομικής κρίσης, ο όρος οικονομική διακυβέρνηση άρχισε να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο. Ο όρος ήταν ελκυστικός γιατί υποδήλωνε ότι τα μέλη της ΟΝΕ εγκαταλείπουν την αντίληψη ότι δεν χρειάζονται παρεμβάσεις στην οικονομία και αναλαμβάνουν να προχωρήσουν στις αναγκαίες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της κρίσης. Όμως παρέμενε ασαφής.

Από τα κείμενα των ευρωπαϊκών οργάνων προκύπτει ότι ο όρος «οικονομική διακυβέρνηση» αποτελεί μία περιγραφική ονομασία

θεμάτων που σχετίζονται με ρυθμίσεις δημοσιονομικού κυρίως χαρακτήρα και με την εφαρμογή των υποχρεώσεων των κρατών μελών στο δημοσιονομικό τομέα. Δεν περιγράφει μια κυβερνητική δομή, τις εξουσίες και τους στόχους της. Δεν αναφέρεται σε ένα σχέδιο για τον χειρισμό των οικονομικών θεμάτων της Ένωσης. Τα κείμενα αφήνουν να εννοηθεί ότι ένα τέτοιο σχέδιο υπάρχει. Αποφεύγουν όμως να το προσδιορίσουν. Τονίζουν συνεχώς την ανάγκη συνεργασίας, την κοινή προσπάθεια για την καταπολέμηση της κρίσης. Όμως τα μέτρα που λαμβάνουν έχουν τον χαρακτήρα μιας έκτακτης και μόνο παρέμβασης. Το αρχικό δάνειο στην Ελλάδα πήρε τη μορφή ενός δανείου κάθε κράτους μέλους στην Ελλάδα για να μην αποτελέσει παράβαση της Συνθήκης. Η Πορτογαλία και η Ιρλανδία στηρίχθηκαν από το προσωρινό μηχανισμό σταθερότητας της Ένωσης (EFSF). Μεταγενέστερα δημιουργήθηκε ένας μόνιμος μηχανισμός της Ένωσης (ESM) για την αντικατάσταση του προσωρινού. Οι αποφάσεις πόσα κεφάλαια θα διατεθούν στους μηχανισμούς αυτούς άλλαξαν επανειλημμένα.

Κατά τη άποψή μου, η οικονομική διακυβέρνηση δεν είναι και δεν μπορεί να εξαντληθεί σε διάφορα διάσπαρτα μέτρα για όποιο πρόβλημα παρουσιάζεται. Η πραγματοποίησή της προϋποθέτει τόσο την πολιτική βούληση για μια νέα δομή διακυβέρνησης, η οποία θα συμπληρώνει ή και θα τροποποιεί τις υπάρχουσες δομές όσο και μια μακροπρόθεσμη συνολική άποψη για την εφαρμοστέα πολιτική. Το σημερινό σύστημα επεξεργασία και εφαρμογής πολιτικής βασίζεται σε δυσκίνητα όργανα και είναι ακατάλληλο διότι προϋποθέτει τη συμφωνία όλων των κρατών μελών για τη

λήψη μιας απόφασης. Οδηγεί σε καθυστερημένες και βραχυπρόθεσμες αντιδράσεις.

Στις ΗΠΑ και στην Ομοσπονδιακή Γερμανία προβλέπεται η μεταβίβαση πόρων από την κεντρική εξουσία στα ομόσπονδα κράτη, των οποίων η ανάπτυξη υστερεί. Είναι μια λύση που έχει προταθεί και για την Ε.Ε. αλλά θα κάτι τέτοιο θα απαιτούσε περίπου 200 δις ευρώ ετησίως. Είναι ένα εξαιρετικά υψηλό ποσό. Θα συνεπαγόταν αλλαγές στη φορολογία των κρατών μελών και αύξηση των εσόδων της Ένωσης. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος όμως θα ήταν οι μεταβιβάσεις αυτές να μην αξιοποιηθούν σωστά στις χώρες της περιφέρειας. Να μονιμοποιηθεί έτσι το χάσμα ανάμεσα στο Βορρά που παράγει και το Νότο που καταναλώνει, όπως συνέβη στην Ιταλία. Η λύση μιας νέας ομοσπονδιακής οργάνωσης με μεταβιβάσεις πόρων δεν γίνεται αποδεκτή από τις περισσότερες χώρες της Ένωσης. Θεωρούν το υπάρχον σύστημα της ενίσχυσης των πιο φτωχών περιοχών με διαρθρωτικά προγράμματα και ειδικές επιδοτήσεις λιγότερο δαπανηρό και πιο αποτελεσματικό.

Οι πολίτες, από τη μεριά τους, αν και θέλουν να προχωρήσει η οικονομική ενοποίηση, δεν αποδέχονται να υπάρχει μια υπέρτερη οικονομική εξουσία που θα μπορεί να αποφασίζει για θέματα της χώρας τους αγνοώντας την άποψη της κυβέρνησης ή του κοινοβουλίου τους. Δεν αντιλαμβάνονται ότι η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών συναλλαγών απαιτεί νέους τρόπους συνεργασίας των εθνικών κρατών και αυξημένο ρόλο στα υπερεθνικά όργανα που δημιουργούν. Στο σημείο αυτό ανοίγει η συζήτηση για τις δημοκρατικές δομές των σύγχρονων κρατών και για τη διασφάλιση

αφενός της δημοκρατίας στο εσωτερικό τους, αφετέρου της δημοκρατικής λειτουργίας υπερεθνικών θεσμών και οργανισμών. Βρισκόμαστε όμως ακόμη στην αρχή μιας τέτοιας συζήτησης.

Ο συνδετικός κρίκος των χωρών της Ένωσης είναι η οικονομία. Από τη στιγμή που ορισμένες χώρες ενιαιοποιούν την οικονομική τους πολιτική και άλλες όχι, οι πρώτες θα αποτελούν το βασικό πυρήνα της Ένωσης και οι ενέργειές τους θα την καθορίζουν.

Σημασία έχει, ωστόσο, να προσεγγιστούν τα προβλήματα σε σχέση με μακροπρόθεσμες λύσεις, να αναζητηθούν απαντήσεις που θα είναι επωφελείς για όλα τα κράτη μέλη και να αναγνωρισθεί ο αναπόφευκτος περιορισμός της εθνικής κυριαρχίας τον οποίο συνεπάγεται η παγκοσμιοποίηση. Αν στόχος είναι μια αποτελεσματική πολιτική της Ένωσης και όχι νέες κατανομές αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και των κοινοτικών οργάνων, θα βρεθούν τα σχήματα που είναι αναγκαία για να μετατρέψουν την πολιτική βούληση για κοινή προσπάθεια σε πράξη. Λύσεις θα προκύψουν με τον απαραίτητο διάλογο τόσο στο Ευρωκοινοβούλιο όσο και μεταξύ των κρατών μελών. Βασική παράμετρος αυτών των λύσεων θα πρέπει να είναι η συνοχή της Ένωσης και η σταθερή και αειφόρος ανάπτυξη.

Πολλοί σχολιαστές των πρόσφατων εξελίξεων στην Ε.Ε. έχουν ήδη εκφραστεί για μια τέτοια προσέγγιση. Παρά τις διαφορές στα επιμέρους σκεπτικά τους συμφωνούν ότι η έξοδος από την κρίση επιβάλλει «την φυγή προς τα εμπρός» δηλαδή στην κατεύθυνση μιας οικονομικής διακυβέρνησης και μιας πολιτικής ενοποίησης. Αυτός είναι ο στόχος που πιστεύω πρέπει να επιδιωχθεί με

σοβαρότητα και επιμονή. Το ελληνικό πρόβλημα δεν ήταν μία ατυχία στην πορεία της Ένωσης, δεν ήταν η παρεκτροπή που ανέτρεψε ένα καλά σχεδιασμένο εγχείρημα. Ήταν ο καταλύτης που ανέδειξε τις αδυναμίες της μέχρι τώρα οικονομικής διακυβέρνησης, την ανάγκη ενός νέου προσδιορισμού της. Είμαι βέβαιος, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει, αργά ίσως αλλά σταθερά, την πορεία της βαθμιαίας ενοποίησης. Αυτή η πορεία θα της επιτρέψει να έχει μία πιο αποτελεσματική παρουσία στην παγκόσμια σκηνή και να συμβάλει σε μία πιο εκτεταμένη συνεργασία μεταξύ χωρών του κόσμου για την αύξηση της κοινής ευημερίας.